

PRACE AKSJOLOGICZNE

Język / Literatura / Kultura / Media

Redakcja naukowa: Monika Karasz i Piotr Kłakorz

DOBRO – PRAWDA – PIĘKNO

UNIWERSYTET ZIELONOGÓRSKI

Profesorowi Marianowi Bugajskiemu

PRACE AKSJOLOGICZNE
JĘZYK – LITERATURA – KULTURA – MEDIA

TOM 3

Dobro – Prawda – Piękno

REDAKCJA NAUKOWA
MONIKA KACZOR I PIOTR KŁADOCZNY

Zielona Góra 2022

Rada Wydawnicza

Andrzej Pieczyński (przewodniczący), Andrzej Bisztyga, Bogumiła Burda,
Eugene Feldshtein, Beata Gabryś, Magdalena Gibas-Dorna, Jacek Korentz, Tatiana Rongińska,
Franciszek Runiec (sekretarz)

Recenzenci

Katarzyna Burska, Kamila Gieba, Beata Grochala, Mariusz Jagielski,
Violetta Jaros, Elżbieta Jastrzębska, Magdalena Jurewicz-Nowak, Dorota Kulczycka,
Zdzisław Lec, Małgorzata Mikołajczak, Ewa Szkuclarek-Śmiechowicz

Redakcja

Weronika Girys-Czagowiec

Korekta

Izabela Bednarz

Projekt okładki

Marta Surudo

Redakcja techniczna

Elżbieta Kościańska

© Copyright by Uniwersytet Zielonogórski
Zielona Góra 2022

ISBN 978-83-7842-494-9

Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego

65-246 Zielona Góra, ul. Podgórna 50, tel. (68) 328 78 64
www.ow.uz.zgora.pl, e-mail: sekretariat@ow.uz.zgora.pl

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie do tomu	9
----------------------------	---

I. KANON WARTOŚCI AKSJOLOGICZNYCH W FILOZOFII I KULTURZE

Janusz Królikowski , <i>Chrześcijańskie wartości europejskie. Geneza, znaczenie i oddziaływanie</i>	15
Małgorzata Gamrat , <i>Prawda, piękno i dobro w paryskich wykładach Victora Cousina</i>	41
Anna Dobies , <i>Le concept de la valeur en philosophie – esquisse</i>	57
Piotr Prusinowski , <i>Między aktorstwem a histerią w filmie Andrzeja Żuławskiego Na srebrnym globie</i>	67
Izabela Taraszcuk , <i>Magnetyzm miłości bliźniego w filmach Niebieski, Kadysz dla przyjaciela i Maria Magdalena</i>	87
Mikołaj Budniak , <i>Show-biznes jako szczególny rodzaj rewolucji kulturowej na tle wybranych koncepcji psychologicznych człowieka</i>	103
Liliia Pyvovar , <i>Wartości utrwalone w nazwach ulic (na przykładzie Częstochowy i Humania)</i>	117
Katarzyna Węgorowska , <i>Językowo-kulturologiczne prawdy o lubuskich miodach (na podstawie wybranych kulinarnych opracowań poświęconych regionalnym specjalom Ziemi Lubuskiej)</i>	135
Edyta Bartkowiak , <i>Dobro dziecka w pedagogiach zakonnych. Wybrane przykłady</i>	155

II. TRIADA AKSJOLOGICZNA W JĘZYKU

Katarzyna Dąg , Michał Drożdż , <i>Komunikowanie dobra w świetle podmiotowości kompetencji komunikacyjnych – inspiracje personalistyczne</i>	177
Monika Szymańska , <i>Semantyka przymiotnika piękny a znaczenie innych leksemów wyrażających ocenę estetyczną</i>	195

Magdalena Steciąg , „Coś jest ze światem nie tak”. Mowa noblowska Olgi Tokarczuk w perspektywie ekolingwistyki zaangażowanej, czyli o wartościach i antywartościach w kontekście zachowania życia na Ziemi	211
Piotr Kładoczny , Wartościowanie w komentarzach redaktorów TVP <i>Kultura po występach uczestników XVIII Międzynarodowego Konkursu Chopinowskiego w 2021 r.</i>	223
Bartłomiej Cieśla , Deprecjonowanie wyznania religijnego w dyskusjach między katolikami a protestantami – dziedziny wartościowania	241
Aleksandra Kalisz , Intryga w języku. O knuciu i knowaniu z perspektywy genologii lingwistycznej	261
Małgorzata Karczewska , Nie-Piękno w języku i kulturze: łamanie zasad grzeczności językowej w tekstach utworów zespołu Nocny Kochanek jako strategia humorystyczna	277
Ewelina Tyc , Styl indywidualny dziennikarza radiowo-telewizyjnego Roberta Kantereita	295
Renata Bizior , Prawda w gazetach rękopiśmiennych z 2. połowy XVIII wieku (na wybranym materiale). Rekonesans badawczy	309
Joanna Gorzelana , Leksemy dobro, dobry, dobrze w listach do redakcji „Monitora”	333
Danuta Piekarz , „Imiona” zazdrości w językach biblijnych i w wybranych językach współczesnych	353
Monika Kaczor , Kilka słów o cnocie (na podstawie dyskusji publicznych)	361

III. DOBRO, PRAWDA, PIĘKNO – W KRĘGU ZAGADNIEŃ LITERACKICH

Radosław Szyber , „Tu, czyli tam”. O czasie i szacunku (wybrane aspekty prozy Krzysztofa Fedorowicza)	377
Ewa Tichoniuk-Wawrowicz , Nowotwór jako metafora: Susan Sontag i Oriana Fallaci. Pamięci Wiesławy Kłosek	401
Mirosława Szott , Wiersz Marty Podgórnika. Próba dotarcia do poetyckiej receptury	427
Anna Naplocha , Kto jest ofiarą, a kto jest bestią? O przewartościowaniu pojęć humanitas i animalitas w Nakarmić wilki i Requiem dla wilka Marii Nurowskiej	439
Katarzyna Cudzych-Budniak , Koncepcja „głośnej” poezji Mirona Białoszewskiego i jej wpływ na interpretację jego twórczości na przykładzie wiersza Ja lubię ciemno... ..	461
Tadeusz Linkner , Międzywojenne artykuły gimnazjalistek z Kaszub i Krakowa	479
Janusz Łastowiecki , Współczesne słuchowisko o charakterze poetyckim i jego obecność w ramówce radiowej	497

IV. DEBIUTY NAUKOWE

Tina Boś , <i>Refleksje nad przemijaniem i istotą czasu w codziennym życiu człowieka. Analiza pragmatyngwistyczna felietonów Macieja Stuhra</i>	511
Joanna Gorzelana, Karol Warchoł , <i>Wartość stylistyczna wybranej leksyki w felietonach Krzysztofa Stanowskiego</i>	523
Małgorzata Malczyk , <i>Wizerunki aktorów kina niemego w Hollywood (Bara – Pickford – Fairbanks)</i>	543
Piotr Michalczyk , <i>Analiza mowy ciała dziennikarzy sportowych na przykładzie Michała Pola oraz Mateusza Borka</i>	555
Patryk Wiśniewski , <i>Multimodalna analiza protestów antycovidowych z 2020 r. w Polsce</i>	573
Katarzyna Zacharkiewicz , <i>Kreacja postaci kobiecej w Chamie Elizy Orzeszkowej</i>	585

V. MAŁE FORMY PISARSKIE

Nataliia Zotova , <i>O potrzebie literatury we współczesnym świecie słów kilka</i>	609
Jakub Antkowiak , <i>Konwersacja bohaterów serialu Dom z papieru (org. La casa de papel). Twórca – Álex Pina</i>	617
Sara Gawęł , <i>Felieton Autostopowicz autorstwa Macieja Stuhra („Zwierciadło”, luty 2011)</i>	621
Joanna Nawlicka , <i>Analiza sytuacji komunikacyjnej (na przykładzie amerykańskiego serialu komediowego Teoria wielkiego podrywu)</i>	631
Weronika Łazaj , <i>Bajkowa historia miłosna dwóch niezwykłych kobiet</i>	643
Sandra Skobel , <i>Recenzja serialu Squid Game</i>	647
Sara Gawęł, Agnieszka Sobiak , <i>Rachunek na kocią łapę (felieton)</i>	651
Joanna Nawlicka, Agnieszka Sobiak , <i>Dzisiaj bal, jutro postanowienia (felieton)</i>	655
Inez Kaczmarek , <i>Nawiązania do twórczości Jana Kochanowskiego w poezji polskiej (od XVI wieku do współczesności)</i>	661
Wanda Klat , <i>Nierealny kształt rzeczywistości w zwierciadle języka</i>	677
Julia Kruszakin , <i>Poeci polskiego romantyzmu wobec języka jako tworzywa poezji. Cyprian Kamil Norwid</i>	689
Noty o Autorach	705
Indeks nazwisk	713

WPROWADZENIE DO TOMU

Świat opiera się na wartościach. Aksjologizowanie jest zjawiskiem powszechnym i codziennym, które spotykamy w większości sfer naszego funkcjonowania. Ludzie organizują w ten sposób przestrzeń, budują na ich podstawie relacje z innymi i oceniają wszelakie działania oraz wytwory tych działań.

Żyjemy w czasach, gdy dociera do nas mnóstwo informacji, jesteśmy mobilni i łatwo zmieniamy otoczenie, a technika wprowadza nas w przestrzeń wirtualną. To sprawia, że ludzie mają dostęp do nowych artefaktów i sytuacji, które podlegają osądowi uczestnika. Czy w związku z tym wciąż wykorzystuje się te same wartości i kryteria, czy też ulegają one wymianie? Zmiany zachodzą również pokoleniowo. Kolejne generacje dorastają i coraz śmielej zabierają publicznie głos na każdy temat. Warto się przyglądać, jak różni ludzie postrzegają i oceniają otaczający świat.

W kolejnym tomie „Prac Aksjologicznych” zagadnienia poświęcone aksjologii dotyczą kilku obszarów. W pierwszej części artykuły mają charakter ogólny i przekazują wyniki badań prowadzonych w zakresie filozofii i odniesień kulturowych. Anna Dobies przedstawia historię kształtowania się myśli filozoficznej na temat wartości i sposobu ich dzielenia. Zwraca też uwagę na istotę podziału wprowadzonego przez Platona w postaci trójki platońskiej, czyli dobra, prawdy i piękna. Janusz Królikowski przedstawia genezę wartości europejskich oraz ich znaczenie zarówno w historii, filozofii, teologii, jak i w polityce. Autor zwraca uwagę, że mają one rodowód bezpośrednio związany z chrześcijaństwem i doświadczeniami wyznawców tej religii oraz że miały one ogromny wpływ na kształtowanie się Europy, a obecnie ich pozycja bywa kwestionowana. Do platońskiej triady nawiązuje Małgorzata Gamrat w artykule o paryskich wykładach Victora Cousina – jednego z najważniejszych francuskich filozofów 1. połowy XIX wieku. Myśliciel ukazywał kolejne emanacje idei absolutnych, a w klasyfikacji sztuk najważniejszym kryterium stała się dla niego ekspresja.

Piotr Prusinowski i Izabela Taraszczyk swoje artykuły poświęcili kinu. Pierwszy z autorów skupia swoje opracowanie na estetyce nieukończonego filmu Andrzeja Żuławskiego *Na srebrnym globie* oraz zwraca uwagę na postaci kobiece w twórczości tego reżysera. Izabela Taraszczyk analizuje fenomen dobra na przykładzie trzech dzieł filmowych *Trzy kolory: Niebieski* Krzysztofa Kieślowskiego (1993), *Kadysz dla przyjaciela* Leo Khasina (2012) i *Maria Magdalena* Gartha Davisa (2018).

Kulturowe odniesienie wartościowania znajduje swoje odzwierciedlenie w kolejnych artykułach. Pierwszy z nich autorstwa Mikołaja Budniaka został poświęcony show-biznesowi jako szczególnemu rodzajowi rewolucji człowieka na tle wybranych koncepcji psychologicznych człowieka. Liliia Pywowar eksponuje w sposób porównawczy wartości, jakie wyłaniają się z nazw ulic nadanych w Częstochowie i Humaniu. Katarzyna Węgorowska z kolei przedstawia lingwokulturowy szkic z refleksjami na temat właściwości miódów lubuskich na podstawie kulinarnych opracowań poświęconych regionalnym specjałom Ziemi Lubuskiej. Ostatni artykuł w tej części, autorstwa Edyty Bartkowiak, opisuje problem dobra dziecka w edukacji zgromadzeń zakonnych.

Druga część prezentowanego tomu osadza się na wartościach eksponowanych w języku i przekazach tekstowych. Na początku Michał Dróżdź wraz z Katarzyną Drąg podejmują tematykę medialną i wątek dobra w przestrzeni mediów i komunikacji społecznej z perspektywy podmiotowości osoby ludzkiej. W dalszej kolejności Monika Szymańska przedstawia porównanie przymiotnika *piękny* z innymi przymiotnikami służącymi wyrażaniu oceny estetycznej na podstawie wyników analizy korpusowej. Autorka wskazuje na dodatkowe komponenty znaczeniowe rozpatrywanych leksemów.

Kolejne opracowania w tomie odnoszą się do wypowiedzi o charakterze dyskursywnym o wyraźnym poglądzie na podjęty temat. Magdalena Steciąg przeprowadza interpretację mowy noblowskiej Olgi Tokarczuk z perspektywy ekolingwistyki zaangażowanej. Dzięki tej analizie zrekonstruowany został zestaw wartości i antywartości w światopoglądzie noblistki. Piotr Kładoczny wskazuje na sposoby oceniania estetycznego przez ekspertów w studium konkursowym TVP Kultura w czasie XVIII Międzynarodowego Konkursu Chopinowskiego w 2021 roku. Bartłomiej Cieśla zajął się dyskusjami między katolikami a protestantami w komentarzach internetowych i wskazuje przestrzenie, w których dochodzi do różnicy poglądów.

Pragmatyka językowa staje się przedmiotem kilku kolejnych artykułów. Aleksandra Kalisz podejmuje wątek intrygi w języku. Według autorki zdarzenie komunikacyjne przyjmuje postać kolekcji określonych struktur, w której autor realizuje swoje zamierzenia. Małgorzata Karczewska rozpatruje przykłady łamania zasad grzeczności językowej w tekstach utworów polskiej grupy heavymetalowej Nocny Kochanek. Z kolei Ewelina

Tyc wskazuje na środki językowe, dzięki którym Robert Kantereit uzyskuje wyrazistość w swoich dziennikarskich magazynach.

Ostatnie artykuły tej części zostały poświęcone analizie funkcjonowania wybranych pojęć z zakresu aksjologii w określonej przestrzeni tekstowej. Dwa opracowania sięgają do historii polskiego piśmiennictwa. Renata Bizior wskazuje na zagadnienie prawdy i związany z tym dobór informacji w gazetach rękopiśmiennych z 2. połowy XVIII wieku. Joanna Gorzelana przeprowadza analizę kontekstów występowania leksemu *dobro* i jemu pokrewnych (*dobry, dobrze*) w listach do redakcji „Monitora”. Danuta Piekarcz przygląda się zazdrości i wskazuje na terminy, które wyrażają to uczucie w językach biblijnych i wybranych językach współczesnych. Opracowanie Moniki Kaczor zostało poświęcone pojęciu cnoty w dyskusjach publicznych i ich współczesnemu wartościowaniu.

Trzecia część niniejszego tomu została poświęcona literackim ujęciom wartości. Dwa artykuły zostały oparte na tekstach prozatorskich. Radosław Szytber w swoim szkicu przedstawia dylematy autora dotyczące czasu i szacunku w prozie Krzysztofa Fedorowicza na podstawie jego dwóch książek (*Grünberg* z 2012 r. i *Zaświaty. Opowieści o nieprzemijaniu* z 2020 r.). Anna Naplocha, wykorzystując metodologię *animal studies*, zastanawia się, kto jest ofiarą, a kto bestią w dyptyku Marii Nurowskiej *Nakarmić wilki i Requiem dla wilka*.

Poetyckie odniesienia odnajdujemy w artykule Mirosławy Szott, która poszukuje prawdy w wierszach Marty Podgórnik, aby dotrzeć do poetyckiej receptury poetki. Z kolei Katarzyna Cudzych-Budniak prowadzi rozważania nad perspektywą *sound studies* i wpływu nagrań autorskich wierszy na ich interpretację.

W końcowych opracowaniach trzeciej części Tadeusz Linkner przedstawia artykuły uczennic międzywojennych gimnazjów z Kościerzyny i Krakowa, dzięki czemu można poznać zainteresowania i myśli młodych dziewczyn tamtych czasów. Przedmiotem rozważań Janusza Łastowieckiego stały się oryginalne poetyckie słuchowiska radiowe. Autor przedstawia cechy wyróżniające ten podgatunek i wskazuje autorów z ostatnich kilkudziesięciu lat.

Dwie końcowe części zawierają nowe elementy w „Pracach Aksjologicznych”. Pierwszy dotyczy debiutów naukowych studentów polonistyki zielonogórskiej. W części poświęconej debiutom Tina Boś przedstawia swoje ujęcie przemysłów nad przemijaniem i istotą czasu w codzienny życiu człowieka w felietonach Macieja Stuhra. Karol Warchoł wraz z opiekunem naukowym – Joanną Gorzelaną – rozpatrują wartość stylistyczną leksyki w felietonach Krzysztofa Stanowskiego. Małgorzata Malczyk snuje refleksje nad wizerunkami aktorów kina niemeo w Hollywood, natomiast Piotr Michalczyk analizuje mowę ciała dziennikarzy sportowych na przykładzie Michała Pola i Mateusza Borka. Multimodalną analizę protestów antycovidowych z 2020 roku w Polsce rozwija

Patryk Wiśniewski, Katarzyna Zacharkiewicz zaś przedstawia Kreację postaci kobiece w *Chamie* Elizy Orzeszkowej.

Z kolei w części poświęconej małym formom pisarskim zostały przedstawione studenckie prace etapowe oraz najciekawsze rozprawy uczestników Olimpiady Literatury i Języka Polskiego z 2021 roku.

W ramach zaliczenia z przedmiotu nauka o komunikowaniu studenci I roku dziennikarstwa UZ piszą prace, w których analizują pod względem komunikacyjnym wybrane przez siebie sytuacje komunikacyjne. Dowolność wyboru sprawia, że oglądowi poddawane są różnorodne, często zaskakujące przekazy. Najczęściej są to ulubione sceny filmowe, zabawne lub przejmujące, ale zdarzają się także interpretacje oparte na tekstach dziennikarskich. Taki też obraz wyłania się z prezentowanych w tej części prac studenckich. Jakub Antkowiak prezentuje analizę kluczowej konwersacji bohaterów serialu *Dom z papieru*. Joanna Nawlicka przedstawia swoje spostrzeżenia dotyczące sceny z amerykańskiego serialu komediowego *Teoria wielkiego podrywu*. Z kolei Sara Gawel rozpatruje uwikłania komunikacyjne przejmującego felietonu *Autostopowicz*, którego autorem jest Maciej Stuhr. Wszystkie publikowane prace charakteryzują się wysoką wartością merytoryczną opracowań, szczegółowością analiz i interesującymi wnioskami. Są napisane sprawną polszczyzną i mogą stać się wzorem dla kolejnych prac.

Weronika Łazaj, Sandra Skobel, Sara Gawel i Agnieszka Sobiak oraz Joanna Nawlicka i Agnieszka Sobiak w swoich pracach wykazały się umiejętnościami tekstotwórczymi, rozeznaniem w świecie kultury ze szczególnym uwzględnieniem funkcji krytyki artystycznej, sposobami konstruowania tekstów krytycznych, doбором kryteriów oceny poszczególnych tekstów kultury oraz możliwościami argumentacji i uzasadniania własnej opinii.

Trzeci tom „Prac Aksjologicznych” zamykają najlepsze prace szkolne rekomendowane przez Komitet Okręgowy Olimpiady Literatury i Języka Polskiego w Zielonej Górze.

Wyróżnieniem w postaci druku rozprawek zostały uhonorowane uczennice, których prace w ocenie jurorów otrzymały 58 punktów: Inez Kaczmarek ze Społecznego Liceum Ogólnokształcącego w Żarach, przygotowująca się do olimpiady pod opieką mgr Bernadety Siemińskiej; Julia Kruszakin z III Liceum Ogólnokształcącego im W. Szafera w Gorzowie Wlkp., uczennica mgr Urszuli Juryszczak oraz Wanda Klat z II Liceum Ogólnokształcącego im. M. Skłodowskiej-Curie w Gorzowie Wlkp., której nauczycielką prowadzącą jest mgr Aneta Gizińska-Hwozdyk.

Redakcja